

L O R E N T Z S C H O O L

Dyslexieprotocol

Inhoud

1. Inleiding	3
1.1 Dyslexie	3
1.2 Wat is dyslexie?	3
2. Signalering	4
2.1 Signalering risicoleerlingen groep 1 en 2	4
2.2 Signalering risicoleerlingen groep 3	5
2.3 Signalering risicoleerlingen groep 4	6
2.4 Signalering risicoleerlingen groep 5 t/m 8	7
3. Zorgniveaus	9
3.1 Stappenplan zorgniveau voor zwakke speller/lezers	9
4. Criteria vaststellen ernstige dyslexie	12
5. Compensatie en dispensatie op school	12
5.1 Begeleiding buiten school	13
Bijlage 1: Dyslexiekaart	13

1. Inleiding

Dit protocol is bedoeld om houvast te geven bij het vroegtijdig onderkennen en aanpakken van leesproblemen. Uit onderzoek is bekend dat hoe eerder leesproblemen kunnen worden opgespoord, hoe groter de kans is dat een interventieprogramma succes heeft. Voor een belangrijk deel kunnen leesproblemen dankzij vroegtijdig ingrijpen binnen het regulier onderwijs worden verholpen. In sommige gevallen zijn de leesproblemen dermate complex en hardnekkig dat hulp van buitenaf noodzakelijk is om tot een nadere diagnose en hulp te komen. Door uit te gaan van een protocol waarin volgens vastomlijnde kaders wordt gewerkt, kan de aanpak van leesproblemen op een efficiënte manier vorm krijgen.

Naast een planmatige aanpak om leesproblemen te voorkomen en te behandelen zal in dit protocol ook aandacht zijn voor hoe de school het onderwijs aanpast in de vorm van compensatie en aanpassing van materialen en leerstof en beoordeling hiervan.

1.1 Dyslexie

In Nederland heeft ongeveer tien procent van de leerlingen op de basisschool moeite met leren lezen en spellen. Ongeveer vier procent van deze leerlingen heeft problemen met lezen en spellen als gevolg van dyslexie.

Goed kunnen lezen en spellen is belangrijk om te kunnen functioneren in onze geletterde maatschappij. In de laatste jaren van de twintigste eeuw is er een serieus begin gemaakt met het terugdringen van het functioneel analfabetisme in Nederland. Terugkijkend op deze periode mag geconstateerd worden dat voorkomen beter is dan genezen: als leerlingen met preventieve maatregelen beter kunnen worden voorbereid op datgene wat ze gaan leren, dan kunnen ze beter meedoen in de klas en vallen ze minder uit. Alles begint met goed onderwijs. De algemene doelstelling van de begeleiding van leerlingen met lees- en spellingproblemen en dyslexie is het bereiken van een zo hoog mogelijk niveau van functionele geletterdheid.

1.2 Wat is dyslexie?

Dyslexie is een specifieke en hardnekkige lees- en spellingstoornis met een basis in de neurobiologische ontwikkeling, die niet verklaard kan worden door een algemeen leerprobleem, inadequaat onderwijs of sensorische beperkingen (Peterson & Pennington, 2012; Thompson et al., 2015).

De hardnekkigheid wordt aangetoond door het afnemen van herhaalde testen over een langere periode. Het vaardigheidsniveau van lezen op woordniveau en/of spelling ligt significant lager, gegeven diens leeftijd en omstandigheden, dan gevraagd wordt. Hierbij leiden extra, planmatige en intensieve maatregelen en remediëeringsinspanningen nauwelijks tot een verbetering van lees- en/of spellingvaardigheid.

2. Signalering

Het volgen van de lees- en spellingontwikkeling is evident bij het signaleren van leerlingen met zwakke lees- en/of spellingvaardigheden. In de bovenbouw (groep 6 t/m 8) wordt het voor leerlingen met een lees- en/of spellingachterstand steeds lastiger om verschillende lessen goed te kunnen volgen. Het is de taak van de school om de begeleiding af te stemmen op de onderwijsbehoeften van de leerling.

2.1 Signalering risicoleerlingen groep 1 en 2

Om de ontwikkeling van de leerlingen op het gebied van lezen en spelling te monitoren, wordt er gebruik gemaakt van:

- Inzichtelijk>wordt op termijn vervangen door Kleuter in Beeld
- Herfstsignalering
- Risicoscreening

Toets	Meetmoment			
	okt/nov	jan/feb	maart/april	mei/jun
<ul style="list-style-type: none">• Herfstsignalering• Risicoscreening	Groep 2		Groep 2	

De leerkracht evalueert en analyseert de toetsgegevens. Deze gegevens worden gebruikt om de begeleiding van de leerlingen te vervolgen of aan te passen.

Naast de screeningsgegevens zijn de observaties van de leerkracht van belang. De signalen passend bij leerlingen van groep 1 en 2 met een dreigend stagnerende ontwikkeling in hun beginnende geletterdheid:

- ▶ dyslexie in de familie;
- ▶ moeite met spraak/taalproductie, zoals woordvindingsmoeilijkheden;
- ▶ moeite met auditieve analyse en/of synthese, foneemmanipulatie en/of -identificatie;
- ▶ moeite met kleuren, namen, dagen van de week;
- ▶ weinig interesse in letters;
- ▶ moeite met rijmen, versjes onthouden;

2.2 Signalering risicoleerlingen groep 3

Om de ontwikkeling op het gebied van lezen en spelling te monitoren wordt gebruik gemaakt van:

- Methodegebonden toetsen Lijn 3
- methodeonafhankelijke toetsen:
AVI, DMT, Spelling (Cito LIB)

Toets	Meetmoment			
	okt/nov	jan/feb	apr	mei/jun
AVI	leerlingen met IV en V score	alle leerlingen		alle leerlingen
DMT	leerlingen met IV en V score	alle leerlingen	leerlingen met IV en V score	alle leerlingen
Herfstsignalering	alle leerlingen			
Wintersignalering		alle leerlingen		
LIB Taalverzorging		alle leerlingen		alle leerlingen
LIB Begrijpend lezen				Alle leerlingen*

*alle leerlingen die minimaal AVI M3 behaald hebben

De leerkracht evalueert en analyseert de toetsgegevens. Deze gegevens worden gebruikt om de begeleiding van de leerlingen te vervolgen of aan te passen.

Naast de toetsgegevens zijn de observaties van de leerkracht van belang. De signalen passend bij leerlingen van groep 3 met lees- en/of spellingsproblemen op het gebied van:

► letterkennis:

- traag en/of foutief benoemen van letters;
- traag en/of foutief schrijven van letters;
- weglaten/verwisselen/toevoegen van bepaalde letters in woorden.

► leesvaardigheid:

- traag en/of fout lezen van (losse) woorden;

- spellend of radend lezen;
- het niet vloeiend lezen van teksten.

► spellingvaardigheid:

- traag en/of fout spellen van klankzuivere woorden;
- het niet goed onthouden en spellen van spellingpatronen of letter opeenvolgingen;
- kennis van spellingregels wordt niet goed toegepast;
- fouten worden niet door de leerling zelf gecorrigeerd.

2.3 Signalering risicoleerlingen groep 4

Om de ontwikkeling op het gebied van lezen en spelling te monitoren wordt gebruik gemaakt van:

- Taal Actief Spelling woordendictee
- Taal Actief Spelling zinnendictee
- methodeonafhankelijke toetsen:
AVI, DMT, LIB Taalverzorging, LIB Begrijpend Lezen

Toets	Meetmoment			
	okt/nov	jan/feb	apr	mei/jun
AVI	leerlingen met IV en V score	alle leerlingen		alle leerlingen
DMT	leerlingen met IV en V score	alle leerlingen	leerlingen met IV en V score	alle leerlingen
Taalverzorging LIB		alle leerlingen		alle leerlingen
Begrijpend lezen LIB		alle leerlingen		alle leerlingen

De leerkracht evalueert en analyseert de toetsgegevens. Deze gegevens worden gebruikt om de begeleiding van de leerlingen te vervolgen of aan te passen.

Naast de toetsgegevens zijn de observaties van de leerkracht van belang. De signalen passend bij leerlingen van leerjaar 4 met lees- en/of spellingsproblemen op het gebied van:

► leesvaardigheid:

- hekel aan hardop lezen;
- lang spellend of veel radend lezen;
- woorden overslaan, delen van woorden weglaten; ○ woorden die hetzelfde klinken door elkaar halen; ○ verschil leesvermogen en verhaal begrijpen.

► spellingvaardigheid:

- schrijftempo, doorhalingen, slecht leesbaar handschrift;
- werken onder tijdsdruk;
- spellingregels worden niet goed toegepast;
- fouten worden niet door de leerling zelf gecorrigeerd.

2.4 Signalering risicoleerlingen groep 5 t/m 8

Om de ontwikkeling op het gebied van lezen en spelling te monitoren wordt gebruik gemaakt van:

- Taal Actief Spelling woordendictee
- Taal Actief Spelling zinnendictee
- Taal Actief Spelling werkwoordendictee (vanaf medio leerjaar 6)
- methodeonafhankelijke toetsen:
AVI, DMT, Spelling, Spelling werkwoorden, Begrijpend Lezen (Cito LIB)

Toets	Meetmoment			
	okt/nov	jan/feb	apr	mei/jun
AVI	leerlingen met IV en V score alle leerlingen groep 8 die nog niet AVI-plus hebben	alle leerlingen gr. 5 t/m 7		alle leerlingen gr. 5 t/m 7

DMT	leerlingen met IV en V score alle leerlingen groep 8	alle leerlingen gr. 5 t/m 7	leerlingen met IV en V score gr. 5 t/m 7	alle leerlingen gr. 5 t/m 7
Taalverzorging LIB	alle leerlingen groep 8	alle leerlingen gr. 5 t/m 7		alle leerlingen gr. 5 t/m 7
Spelling werkwoorden LIB	alle leerlingen groep 8	alle leerlingen groep 7		alle leerlingen groep 6 en 7
Begrijpend lezen LIB	alle leerlingen groep 8	alle leerlingen gr. 5 t/m 7		alle leerlingen gr. 5 t/m 7

De leerkracht evalueert en analyseert de toetsgegevens. Deze gegevens worden gebruikt om de begeleiding van de leerlingen te vervolgen of aan te passen volgens de zorgniveaus.

Naast de toetsgegeven zijn de observaties van de leerkracht van belang. De signalen passend bij leerlingen van leerjaar 5 t/m 8 met lees- en/of spellingsproblemen of dyslexie zijn te merken aan een toenemende weerstand tegen leestaken en/of toenemende faalangst en kenmerken die opvallen bij:

- ▶ het hardop lezen (traag, spellend, veel fouten);
- ▶ de spelling (veel fouten, fonetisch spellen, regels slecht onthouden);
- ▶ het schrijven (traag, onleesbaar);
- ▶ taken die te maken hebben met snel benoemen en/of de belasting van het verbale korte termijn geheugen (geschiedenis, topografie);

3. Zorgniveaus

Op de Lorentzschool doorlopen wij de volgende stappen gericht op de vier zorgniveaus die nodig zijn om tot een diagnose of juiste behandeling te komen.

- Zorgniveau 1: Goed lees- en spellingonderwijs in klassenverband;
- Zorgniveau 2: Extra zorg in de groepssituatie door de groepsleerkracht;
- Zorgniveau 3: Specifieke interventies uitgevoerd en/of ondersteund door de zorgspecialist in de school;
- Zorgniveau 4: Diagnostiek en behandeling

3.1 Stappenplan zorgniveau voor zwakke speller/lezers

Zorgniveau	Stap
Zorgniveau 1: Goed lees- en spellingonderwijs	<p>Technisch lezen</p> <ul style="list-style-type: none">• Elke ochtend tussen 8:45-9:15 wordt er in de gehele school gelezen.• Er wordt gebruik gemaakt van de methodes Lijn 3 en Faqta <p>Spelling/taalverzorging</p> <ul style="list-style-type: none">• Er wordt gebruik gemaakt van de methodes Lijn 3 en Taalactief 4• Het spellingdoel van de week is visueel zichtbaar in de groep (zo concreet mogelijk).• De spellingregel die aan bod komt is visueel zichtbaar in de klas.• De spellingregels van het vorige thema die nog lastig zijn hangen op in de klas.• De ei/au platen hangen in alle groepen 3-5 zichtbaar in de klas, vanaf groep 6 is dat het ei en au web.• Het basisaanbod van de methodes wordt gevolgd.• 4 keer per week wordt er een 5-woordendictee afgenomen en besproken.
Zorgniveau 2: Extra begeleiding en instructie (zwakste 25% leerlingen)	<p>Technisch lezen</p> <ul style="list-style-type: none">• Groep 2: twee keer per week kleine kring auditieve vaardigheden met de leerkracht.• Groep 3: twee keer per week met de leerkracht aan de instructietafel letters flitsen, lezen in het

	<p>rijtjesboek Lijn 3 en/of in een leesboek d.m.v. voor- koor-door lezen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Groep 3 en 4: twee keer per week tutor lezen. Boeken hiervoor komen uit de schoolbibliotheek en/of Lijn 3 methode en sluiten aan op het huidige instructieniveau van het kind. • Groep 5 t/m 8: twee keer per week met de leerkracht aan de instructietafel samen lezen. Hierbij wordt gebruikt gemaakt van eigen leesboek, Leeshelden, Ralfi-methode, Veilig en Vlot, bladen Luc de Koning <p>Spelling/taalverzorging</p> <ul style="list-style-type: none"> • Leerlingen krijgen verlengde instructie. • Leerlingen maken de * en ** ster opdrachten in het werkboek • Leerlingen oefenen de categorieën waarop ze uitvallen in spellingoefenen.nl
<p>Zorgniveau 3: Zeer intensieve begeleiding (zwakste 10 % leerlingen)</p>	<p>Technisch lezen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Groep 2: Twee keer per week 30 minuten Bouw!-lezen met een tutor en twee keer per week in de kleine kring auditieve vaardigheden oefenen met de leerkracht. • Groep 3: twee keer per week 30 minuten Bouw!-lezen met een tutor en twee keer per week thuis gedurende 30 minuten oefenen. De leerlingen zitten twee keer week met de leerkracht aan de instructietafel en flietsen letters, lezen in het rijtjesboek Lijn 3 en/of in een leesboek d.m.v. voor-koor-door lezen. • Groep 4: twee keer per week 30 minuten Bouw!-lezen met een tutor en twee keer per week thuis gedurende 30 minuten oefenen • Groep 3 t/m 8: RT taal/lezen <p>Spelling/taalverzorging</p> <ul style="list-style-type: none"> • Leerlingen die ondanks intensivering van de hulp in de klas toch bij de zwakste 10 % blijven scoren krijgen een periode ondersteuning op niveau 3. • Leerlingen krijgen een periode RT volgens de kwaliteitskaart Remedial teaching. • Leerlingen krijgen verlengde instructie. • Leerlingen maken de * en ** ster opdrachten in het werkboek • Leerlingen oefenen in Bloon na elke spellingles of Taal in blokjes

<p>Zorgniveau 4: Diagnostiek en behandeling in zorginstituut</p> <ul style="list-style-type: none">• Vaststellen van dyslexie• Afstemming onderwijs-zorg	<ul style="list-style-type: none">• Na intensieve begeleiding van 2x 12 weken wordt onderzoek aangevraagd bij 1801 door school en ouders als er aan de voorwaarden voor een dyslexieonderzoek wordt voldaan.• Diagnostiek en behandeling door een gespecialiseerde gedragswetenschapper.• Na de behandeling blijven kinderen met dyslexie begeleid worden op school, met de daarbij passende ondersteuning in overleg met IB. Hierbij worden afspraken vastgelegd op de dyslexiekaart

4. Criteria vaststellen ernstige dyslexie

De landelijke criteria voor het vaststellen van ernstige dyslexie is op basis van officiële toetsmomenten in januari en juni (LIB toetsen). Tussenmetingen zijn hierbij niet geldig. Leerlingen dienen op drie opeenvolgende toetsmomenten een E/V-score te hebben behaald op woordleesniveau (DMT). Daarnaast moet school minimaal twee perioden van 12 weken interventies op zorgniveau 3 hebben geboden die voldoen aan de kenmerken van effectief handelen. Deze staan beschreven in een handelingsplan in ons leerlingvolgsysteem

Toetsresultaten op drie opeenvolgende momenten*:

3 x een E/(V-) score op woordleesniveau

+

Begeleiding op alle zorgniveaus voldoet aan kenmerken van effectief handelen.

** Alleen metingen van officiële toetsmomenten (januari en juni) zijn toegestaan. Tussenmetingen mogen niet meetellen.*

De intern begeleider stelt ouders op de hoogte van de aanvraag dyslexieonderzoek. Ouders moeten zelf ook een ouderdeel voor de aanvraag invullen. Van ouders wordt verwacht dat zij school op de hoogte houden van de status van de aanvraag.

In de tijd tussen aanvraag dyslexie-onderzoek en (bij vaststelling van ernstige dyslexie) krijgen de leerlingen nog 1x per week intensieve ondersteuning in de vorm van RT. Bij de start van de dyslexie-behandeling stopt dit.

5. Compensatie en dispensatie op school

Er kan op verschillende manieren compensatie en dispensatie geboden worden aan kinderen met een dyslexieverklaring. Compensatie is een tegemoetkoming aan de leerbelemmering van de leerling (laag of traag leesniveau). Bij

compenserende maatregelen wordt de lees- en/of spellingtaak verlicht; de taak wordt wel door de leerling uitgevoerd. Bij dispenserende maatregelen krijgt de leerling ontheffing van bepaalde opdrachten; de leerling hoeft (een deel) van de taak niet uit te voeren.

Leerlingen met een dyslexieverklaring leggen afspraken over het gebruik van eventuele hulpmiddelen, vast op een dyslexiekaart (zie bijlage 1). Deze kaart wordt samen met de leerling besproken, om vervolgens te communiceren naar ouders.

5.1 Begeleiding buiten school

Ouders kunnen in de thuissituatie een belangrijke rol spelen in de begeleiding van hun kind. Naast het stimuleren van het lezen, kunnen zij ook een externe logopedist of remedial teacher inschakelen. Deze hulp zal door de ouders moeten worden bekostigd. Hierbij is het van belang dat er een goede afstemming is met de school over de begeleiding.

Bijlage 1: Dyslexiekaart

Algemeen	
-----------------	--

Ik gebruik de compenserende software 'Alinea' (vanaf groep 6)	
Ik krijg alleen voorbereide leesbeurten of als ik zelf mijn vinger opsteek	
Compacting van de hoeveelheid stof op 0 rekenen 0 taal 0 spelling 0 begrijpend lezen 0 zaakvakken	
Ik krijg een vergrote versie van samenvattingen / topografie	
Ik krijg meer tijd voor de toetsen	
De methodetoetsen worden voor mij vergroot naar A3-formaat	
Spelling	
Ik gebruik 'Alinea' tijdens afname woorddictees (vanaf groep 6)	
Bij het zinnendictee schrijf ik alleen de belangrijkste woorden op	
Aan het eind van het dictee krijg ik extra nakijktijd	
Ik maak gebruik van mijn spellingregelboekje tijdens de lessen en het dictee	
Bij Engels en wereldoriëntatie worden mijn spellingsfouten niet meegeteld	
Ik gebruik de digitale verwerkingssoftware van Taalactief om mijn opdrachten te maken	
Ik oefen met de woorden die ik lastig vind in Bloon op de computer	
Ik oefen in mijn werkboek Taal in Blokjes	
Taal/lezen	
Ik lees twee keer per week met de leerkracht aan de instructietafel	
Ik lees twee keer per week met een tutor	
Ik gebruik 'Alinea' voor het verwerken van de lesstof (vanaf groep 6)	
Ik gebruik de digitale verwerkingssoftware van Taalactief om mijn opdrachten te maken	
De leerkracht leest de toetsopdrachten bij Taalactief aan mij voor (tot en met groep 5)	

De taaltoets wordt mondeling bij mij afgenomen door de leerkracht. Ik schrijf de antwoorden niet op.	
Rekenen	
Ik maak gebruik van mijn tafelkaart (de tafels die ik ken worden afgeplakt)	
De leerkracht leest de toetsopdrachten bij rekenen aan mij voor	
Faqa	
Ik laat de les voorlezen op mijn chromebook	
Ik maak de toetsen digitaal	
Cito Leerling in Beeld toetsen	
Ik maak de begrijpend lezen toets digitaal met audio-ondersteuning	√
De leerkracht leest de rekentoets aan mij voor	
De toetsen worden in meerdere delen afgenomen	
Ik maak gebruik van afdekbladen	
De toets van wordt individueel/in een klein groepje bij mij afgenomen. 0 Taalverzorging 0 Rekenen 0 Begrijpend lezen	
Thuis	
Ik krijg woordenschatbladen mee om thuis te oefenen	
Ik krijg de Faqa begrijpend lezen teksten mee naar huis	
Ik lees thuis leesboeken die ik leuk vind	
Ik oefen met hardop lezen	
Ik oefen minimaal 2 keer per week 15 minuten op de computer met Bouw!	

√ is standaard voor alle dyslecten